

KIEGYEZÉS

Későn jött el számára az önmagával való Alázatos kiegyezés kora. „Igen”, mondta, „Arra születtem, hogy költő legyek és Semmi más. Semmi máshoz nem értettem Igazán. Nagyon szégyenkezem, de Nem tudtam változtatni az elrendelésen.”

A költő: az, aki mindig másra gondol.
Szórakozottsága kétségbeejti szeretteit.
Az is lehet, nincsenek emberi érzései.

De végül is, miért ne lenne így?
Az emberi sokféleséghez a mutáció éppoly Szükséges, mint a változat. Keressük fel
A költőt otthonában, a kissé megfakult külvárosban,
Ahol nyulat tenyészt, gyümölcslikőrt főz magának,
És hermetikus verseket vesz föl hangszalagra.

Gömöri György fordításai

Marguerite Yourcenar

RONTÁS

Nagy Nóra fordítása

Az ébresztőóra tizenegyet mutatott, éjjeli tizenegyet. A konyha szinte tágas volt; az egykor fehér falakra, melyeket időközben elszínezett az ételek gőze, foltok, karcolások gyűltek, a használat jelei, az ajtófélfán pedig szabályos rovátkák sorakoztak: a gyerekek évről évre itt mérték le, hogy mennyit nőttek. Az edényeket meghatározott rend szerint tárolták, azaz a gyakran használtak voltak leginkább kéznél, a kredenc alsó polcain, azokat pedig, amelyek már semmire sem voltak jók, vagy csak díszként szolgáltak, legfelülre száműzték. Amikor Toussainte, megözvegyülvén, beköltözött ezekbe a szobákba, még olajjal világítottak; most a mennyezetről villanyégő lógott, melyhez légyfogót erősítettek. Ez az égő, egy gázrezsó, az asztalt borító viaszosvászon terítő és a külvárosi bazárban beszerzett kávédaráló határozta meg a hely hangulatát, ezek jelentették számára a lét nemességét. Toussainte az asztalnál ulve egy asszonnyal beszélgetett, aki a többieknél előbb érkezett; elrámolták a vacsoraedényeket, és mozdu-

lataik banalitása valami nyugtalanító és különös árnyalatot adott a szavaiknak azáltal, hogy belevegyítette őket ebbe a hétköznapi valóságba.

Néhány asszony lépett be: szomszédok. Akik már betöltötték a negyvenet, öregnek tündek; némelyikük sovány volt, máris görnyedt, mások túlságosan is testesek, kihízták formátlan ruháikat. Egy fáradt arcú fiatal nő magával hozta a gyermekét, nem volt kire hagynia. Toussainte minden újonnan érkezőt azokkal a szinte rituális, semmitmondó, mégis kötelező udvariasságokkal fogadott, melyek, noha helyről helyre változnak, mindenütt egyformán a figyelmesség vagy a vendégszeretet igyekezetének jelei. Amikor a szomszédok helyet foglaltak, Toussainte kávéval kínálta őket; de visszatülasították, mondván, hogy inkább várnak még. Valaki megkérdezte:

– Itt van már?

– Nincs – válaszolta Toussainte.

Ekkor két fiatal lány lépett be. Toussainte lányai voltak. Jöttükkel modernség vegyült a konyha hangulatába: hajuk rövide volt nyírva, és festették az ajkukat. A fiatalabbik egy nizzai nagy szállodába szegődött el néhány szezonra szobalánynak; s így a liftesfiúk és a szobapincérek gyakori társaságában tanult közönséges, ám időnként rosszul használt kifejezések keveredtek olasz dialektusába.

Majd az eddigieknél puhább, női léptek lágy visszhangja szűrődött be a folyosóról. Toussainte felemelte a fejét, és így szólt:

– Ez ő lesz.

De csak Algénare Nerci érkezett, egy fiatal szomszédasszony. Piemonti menekült lány volt: kommunista apját megölték egy utcai összetűzésben. Röviddel Franciaországba érkezésük után anyja is meghalt; fivére, mesterségére nézve kőfaragó, Párizsba ment szerencsét próbálni; Algénare egyedül maradt. Szolgálóként kereste a kenyerét, később pedig varrónő lett. Szép volt, de vad barna szépsége senkinek sem tűnt föl, hiszen nagyon is gyakorinak számított ebben a környezetben és az ő korában. Az ablakmélyedésben ült le két másik fiatal lány mellé. A novemberi szörnyű misztrál zörgette a rosszul illesztett zsalut; amikor egy szélroham végigsöpört a szobán, Algénare egy kézzel berántotta, majd nekitámasztotta a fejét. Lehunyta a szemét. Ez a vad szél bizonytalan, réges-régi dolgok emlékeit idézte föl benne, amelyek ritkán jutottak eszébe: gyerekkori házukat egy hegyvidéki falucskában, a nagymamát, aki folyton csak pergette a rokkát, a mohóságot, mellyel a boszorkánytörténeteket hallgatta.

Kisvártatva egy fiatalember lépett be. Arcán viaskodott egymással a bánat, a fáradtság és az olyan férfiak önelégültsége, akik tudják, hogy tetszenek a nőknek. Huszonöt éves lehetett. Leült az asztal mellé; Toussainte túlzott szolgálatkészséggel tessékelt oda. A férfi megkérdezte:

– Itt van már?

Másodszor hangzott el ez a mondat. Toussainte megrázta a fejét. A férfi újra megszólalt:

– Talán jobb lenne, ha elmennék érte.

– Magától is idetalál – válaszolta Toussainte.

A férfi elhallgatott. Ő sem kért kávé. Toussainte egyik lánya, aki eddig az ablaknak dőlve nézegetett, most felegyenesedett, és bejelentette:

– Itt van.

A férfi csak most vette észre a lányokat. Félszegen üdvözölte őket. Mindenkinek feltűnt, hogy Algénare elsápadt.

Végül megérkezett, akire vártak. Legújabb divat szerint készült kis kalap volt rajta,

prémszegélyű kabát, harisnyája elővillant a keskeny félcipőből. A láz és az arcfesték kétszeres szint adtak az arcának. Túl sietősen jött fel a lépcsőn: nehezen vette a levegőt. Félénk arroganciával üdvözölte az ott lévőket: sok sérelem érte, sokat szenvedett miattuk, úgyhogy megszokta már, hogy kihívóan viselkedjek. A kályha mellett üres fotelt talált; abba ült bele. Az asszonyok túlzottan is hátrahúzták a széküket, amikor helyet adtak neki; az, akivel a gyereke is ott volt, a szoba végében ült le; viselkedésükből érezni lehetett, hogy féltékenyek a szépségére, hogy sajnálják, amiért beteg, hogy rettegnek a fertőzéstől. Humbert közelebb húzta a székét, és közvetlenül mellette helyezkedett el.

– *Elkéstem?*

– Nem – mondta valaki.

Táskájából elővett egy püderdobozt, és bepüderezte az arcát. Az asszonyok, kiváltképp a fiatalabbak, tekintetükkel végigtapogatták a ruházatát, antilopbőr táskáját, keskeny nyakláncának hamis gyöngyeit. Nehezteltek Humbert-re, amiért kielégíti Amande beteges szeszélyeit, hiszen mindenki tudta, hogy a fiatal sofőr családja szegény, mégsem segíti őket. Amande szeretője volt, de szemérmességből a vőlegényének mondták – Amande vőlegényének. Igaz, feleségül vette volna, ha a lány meggyógyul valahogy, vagy ha saját családja beleegyezik, hogy egy haldokló gondját viselje. Azt is tudták, hogy Amande folyton konyörög neki ezért, mintha még érdemes lenne: vádolták is, amiért hiábavaló köteléket próbál a fiú nyakába varrni, hiszen végül úgyis meghal.

Humbert megfogta a kezét. Még több gyengédséget igyekezett mutatni iránta, amióta már egy jó ideje nem szerette. Addig járt vele orvostól orvosig, addig látogatta a kórházban és vette neki a drága gyógyszereket, míg végül elfelejtette, hogy valaha együtt táncoltak a külvárosi bálokon, ahová titokban, gazdájának autóján szállította kedvesét, kikapcsolt fényszórókkal este, végig a hegyi úton, miközben testük élvezetében mások luxusának illúziója keveredett. De azóta nem birtokolta többé, hogy a halál láthatóan beléköltözött: Amande már csak egyfajta szomorú odaadást jelentett a számára. Ez a ragaszkodás, ami nem volt már szerelem, hiszen hiányzott belőle a szerelem beteljesülésének eszköze, csak jelképekben nyilvánulhatott meg, akárcsak az Isten iránti kultikus tisztelet. A beteggel való gyakori találkozás megtanította ezt az egyszerű fiút a szenvedés követelte gyöngédségekre: Humbert, Amande mellett ülve fogta ezt a túlzottan is meleg kezét, melynek érintése most kínos volt, és mindenfajta zavaros, szinte misztikus érzés: kötelesség, szánalom, félelem alkotta hűségét.

Amande megszólalt:

– Fázom, néném.

Akkor Toussainte észbe kapott, hogy semmivel sem kínálta, és kávé, rumot tett eléje. Amande ivott, aztán evett is, minden harapásnál kilátszott a fogínye. Egyes pillanatokban közel állt ahhoz, hogy megszerezze a betegségét, mely nélkül Humbert, akár férje, akár szeretője, már régen elhagyta volna, és amelybe, mint mindenki, aki végül is belehal, ő sem hitte, hogy belehalhat. Sosem volt más szeretője; így csak Humbert-re tudta rázúdítani mindazt, amit tulajdon nyomorúságának nevezett; Humbert volt az egyetlen lény, akinek a szemére vethetett valamit. Hiszen Amande szerint minden az ő hibájából történt, s úgy vélte, jogában áll lehetetlent követelnie; követeléseit elégtételt nyújtottak neki, és egyszersmind bizonyítékul szolgáltak arra, önmaga és mások előtt, hogy egy férfi képes még feláldozni magát érte. Az összes asszonyra féltékeny volt, mégis felsőbbrendűnek ítélte magát náluk, hiszen most mindannyian

azon igyekeztek, hogy őt kiszolgálják, és egytől egyig megszerezték neki azt a gögös örömet, hogy rettegésben tarthatja őket, már azzal is, hogy irtóznak az érintésétől, az ölelésétől. Egyébként egy sem volt közöttük, aki ne gyűlölte volna, éppen azért, mert a szánalom arra kötelezte őket, hogy szeressék; nehezteltek rá azért a gondoskodásért, amivel körül kellett venniük – ahogy az adós is a hitelezőire neheztel tulajdon jó hírének elvesztése miatt. Amande gonoszsága még azokat is irritálta, akik ott zokognak majd a halálos ágyánál; naphosszat azon méltatlankodtak, hogy mennyire nehéz vele, arcátlan, telhetetlen, és nem vették észre, hogy rosszindulatú mosolya, álnoksága, a sértések ugyanúgy a rontás következményei és szánalmat keltő tünetei voltak, mint soványsága, a köhögés vagy hangjának elerőtlenedése.

Valaki megkérdezte:

– És a gyereked?

Akkor Amande tudatta velük, hogy a fia éppen húsz fontot nyom. Ennek az apró lénynek az életereje, aki benne, belőle élt, de akit nem táplálhatott, és nem ölelhetett magához, elégtételt jelentett neki, sőt szinte kárpótlást. Fia távol tőle, nemcsak a testétől, de a szívéből is, valahol vidéken nevelkedett egy asszonymál, aki magához vette, és Amande ritkán gondolt rá, hiszen gondolatait mindinkább lefoglalta a belsejét ronszó méhely, ez a halálos vajúadás. Kevésbé ismerte gyermekét, ezért inkább büszke volt rá, mintsem szerette, sőt néha még gyűlölte is, mintha azzal, hogy a világra jött, ellopta volna tőle az életét.

Toussainte megszólalt:

– Húsz perc múlva éjféli.

Ekkorra várták Cattanéo d'Aigues-t, aki a környéken ügyes javasember hírében állt. Mindenekelőtt varázslatok feloldásával foglalkozott. Amikor Amande szomszéd-asszonyai, húgai és a nagynénje látták, hogy a csöppek és az injekciók ellenére a lány egyre gyengül, megkérték, hogy jöjjön el. Mindannyian úgy hitték, hogy Amande szemmel verés áldozata lett; vagy egy vetélytársnője küldte rá a bajt, vagy egy boszorkány, akinek életeleme a rontás – miként egyes rovarok sem élhetnek anélkül, hogy ne választanának ki szervezetükből bizonyos mérgeket. Megpróbálták mindent, elzárándokoltak Lourdes-ba, Marseille-ben hírneves professzorokkal tanácskoztak – ám a hit és a tudomány kudarcát látva, hiszen azok láthatólag elfogadták, sőt szinte helyénvalónak tartották a halált, ezek az emberek visszatértek a legősibb, a szerintük leginkább bevált gyakorlathoz, a kuruzslóhoz, aki a halált mint láthatatlan ellenfelet kezeli, igyekszik elijeszteni, és minden testben egyenként felülkerekedik rajta. Humbert, lemondván az orvosokról, beleegyezett a próbába; ezek az asszonyok pedig maguk között végül már egymást gyanúsították, és talán csak azért szánták rá magukat arra, hogy idejőjenek, hogy ezáltal is bizonyítsák ártatlanságukat.

– Kezdhetjük – mondta Toussainte.

– Néném – szólalt meg Amande –, nálam is csinálhattuk volna.

Attól, hogy levetkőzzék itt az asszonyok előtt, ebben az idegen szobában, nem várt szemérmesség és félelem riadt fel benne.

– Nálad túl szűkös a hely – mondta Toussainte.

Egy asszony, aki az egyik szomszédos szobában lakott, felajánlotta Amande-nak, hogy nála kényelmesen levetkőzhet. Mindketten kiindultak. A kuszobon Cattanéo d'Aigues-be ütköztek. Amande félrehúzódott; a férfi megszólította:

– Te vagy az, kicsi?

Nem válaszolt; a férfi belépett. Az asszonyok csodálták, amiért magától felismerte

a beteget; mintha Amande külseje nem árulkodott volna eléggé. Mentegetőzött, amiért elkésett, panaszkodott az időjárásra, kigombolta a kabátját, és leült abba a fotelba, amelyet Amande üresen hagyott. Keveset beszélt. Szegényes kinézetű, apró ember volt, nappali foglalkozását tekintve könyvelő: az efféle, lázalomra emlékeztető rituálék alatt sem tudta levetközni bürokrata merevségét. Odament a kályhához, és ridegen megjegyezte, hogy kis híján kihűlt. Algénare felkelt, és megrakta a tüzet. Ő volt a legszegényebb; szolgáljuknak tekintették.

Az asszonyok szorosan egymás mellé húzódtak. Valaki megkérdezte:

– És ha nem úgy küldték rá a rontást, akkor mit lehet látni a vízben?

– Semmit – válaszolta a férfi.

Toussainte megjegyezte:

– Ha nem úgy küldték volna rá, akkor most nem tartana ott, ahol tart.

Egyfajta családi szellem parancsára kötelességének érezte, hogy megvédelmezze övéinek egészségességét.

– Pedig már az apja és az anyja is valami betegségben halt meg – mondta Humbert.

Ezt szívesen felemlgette, hiszen ő sem érezte magát a legjobb egészségben, és mindig attól félt, netán megvádolják, hogy ő hozta Amande-ra a bajt.

– Az övé nem természetes betegség – mondta Toussainte.

Nem is tudta, hogy mennyire igaz, amit mondott. Ezek az emberek nem hittek a természetes betegségekben, és azt sem hitték, hogy bármi más természetes lehet. A körülöttük lévő világ káosz volt, és minden csemény, még a legegyszerűbb is rejtély maradt, jóllehet egyes rejtélyek gyakoribbak voltak másoknál, így ezekhez lassan hozzászoktak. A hold változásai, a tűz belobbanása a kályhában ugyanolyan felfoghatatlan volt számukra, mint a beteg tudóban tátongó ürcegek; egyedül az ürcek halálát tartották természetesnek, jobban mondván igazságosnak. És mivel mégiscsak emberek voltak, akiket fajuk ösztöne arra ítelt, hogy kutassák vagy akár maguk találják ki egyes történések okait, Amande betegségét annak tulajdonították, ami az ő szemükben a legegyszerűbb, a legemberibb volt, annak az erőnek, amelynek életük során gyakran megtapasztalták a hatását: az irigységnek, egy asszony féltékenységének egy másik asszony iránt.

Valaki halkán megjegyezte:

– Ami igaz, az igaz, elfogyhatott az ereje, mire egyedül felnevelte a testvéreit.

Csend támadt. Senki, Amande nagynénje pedig kiváltképp nem szeretett Amande erőfeszítéseire gondolni, arra, hogy ez a makacs kislány, aki maga is gyermek még, etette öccseit. Egyébként pedig ez az utalás Amande dolgoságára és bátorságára mindegyiküket sértette, mintha ezáltal alacsonyabb rendűek lennének nála, akár a fáradozásai, akár szerencsétlen sorsa okán.

– Ugyan – mondta Toussainte –, mintha mi kevesebbet dolgoztunk volna!

Humbert jelenlétében egyfajta szemérmesség nem engedte, hogy a betegség többi okát is felemlgessék: a találgákat a főnyes parton, nyirkos éjjeleken, a báltermek párás melegét, a nehéz szülés következményeit. Amande visszajött, kabátját szorosan összehúzta magán; halvány lábszára melegbarna harisnyájának színét idézte, és mivel rendszerint magas sarkú cipőt hordott, most is lábujjhegyen járt.

Cattanéo megkérdezte tőle:

– Hol a holmid?

A hóna alatt hozta a ruháit. Letette őket egy székre, és csomagot csinált belőlük, módszeresen, középre állította a két cipőt, belecsavarta a harisnyáját, majd az egészet

beletekerte az ingébe, végül a ruhájába. Vékony és világos selyemruha volt. Egyfajta kacérságból nem a viseltesebb ruháját öltötte fel, és most sajnálta, hogy ezt kell feláldoznia.

Algénare megindult feléje; segíteni akart. Toussainte keményen rászólt:

– Nem.

Az megtorpanó Amande értetlenül felnézett, hiszen barátnök voltak. Gyakran, még Humbert-rel való viszonya kezdetén Algénare kölcsönadta nekik a szobáját; Amande hálás volt érte, és fel sem ötlött benne, hogy ez a magányos, szűznek mondott leány így szerzi meg magának azt az örömet, hogy a szerelem levegőjében éljen és aludjon.

Úgyhogy Cattanéo d'Aigues fogta meg és tette egy vadonatúj üstbe a könnyű kis csomagot, amely lenyúzott állatbőrre emlékeztetett. Mindenki visszaült a helyére. A víz nem akart felforrni, mint amikor alig várják; az asszonyok suttogva beszélgettek betegségről, halottakról és rejtélyes felgyógyulásokról, különböző oldalról közelítvén egyes gondolatokhoz, mindig ugyanazokhoz. Ez a több síkon zajló jelenet csalódást okozott volna a festői szépség és a drámaiság kedvelőinek egyaránt; a gondolatok, az ösztönök ugyan régmúlt korok mélyéről tolultak fel, ám a konyhai villanylámpa alatt üldögélő férfiak és asszonyok, várván, hogy felforrjon végre a nikkelezett mosogatóüstben a víz, nem szolgáltak volna mással az őket figyelőnek, mint a fchérneműmosás hetenként ismétlődő, megszokott, mégis szinte rituális csendéletével.

A tétlenség csendje természetellenes az egyszerű emberek számára. A csend rendszert a munkával jár együtt; akkor megfélemednek saját magukról (a szegények, bár talán maguk sem tudnak róla, nagy odaadással végzik munkájukat), a feltárulkozást pedig a pihenés óráira hagyják. Most mégis mindannyian hallgattak várakozás közben: kezük, mely ugyanolyan tétlen maradt, akár a szájuk, félszeg nyugalommal terült el a térdükön, és az életnek ez a megtorpanása, ez a tiszteletteljes passzivitás azt a félórárt idézte föl bennük, mely egyszerre jelent pihenést és kötelességet: a vasárnapi nagymise idejét. A víz zümmögni kezdett; az asszonyok valami nyugtalanítót találtak ebben a neszben, valami ünnepélyeset, aminek már semmi köze sincs a kávé naponta ismétlődő leszűréséhez vagy a konyhában pergő homokórához. Amande reszketett a kabátjában, nem a hidegtől, inkább a türelmetlenségtől, a félelemtől; azt hallotta egyszer, hogy belehal a rontásba az, aki megrontója kilétét tudakolja. Betegségét, mivel a bensejében volt, nem valami külső, idegen tárgynak tartotta, amit elvehet valakitől vagy éppen átadhatja másnak, hanem olyasvalaminek, ami most megfoghatatlanul összerosódik benne az önmagáról alkotott képpel, olyan jelenlétnek, amely apránként elfoglalja a helyét. Algénare csendben ült a szoba túlsó végében; Cattanéo d'Aigues az ébresztőórát figyelte. Amikor a két mutató egymásra ért a számlap tetején, felállt, levette az üstöt a tűzről, egy székre állította, és odaszólt Amande-nak:

– Gyere.

Az engedelmesen közeledett. A gőz elvakította; előrehajolt, ám hasztalan próbált belelátni valami formát ebbe az alakatlan bugyborékolásba, amelyből itt-ott kidagadt a ruha. Pedig szerette volna, ha lát valamit, ha másért nem is, csak hogy lecsillapítsa a szorongását, hogy ne várjon hiába, ruhátlanul a kabátja alatt, ezek között az asszonyok között, akik fekete mágiáról beszélnek neki, ha másért nem is, csak hogy ne kelljen kiábrándítania a többieket azzal, hogy fölöslegesen vártak. Hiszen ilyenkor mindenki más látott valamit, akkor miért éppen ő ne látna? Megpróbálta emlékezetébe idézni vetélytársnői arcát, ellenségeit, kitalálni, kivetíteni őket önmagán kívülre. De a zavaros víz még a saját képmását sem adta vissza. Megtántorodott. Az asszonyok

megpróbáltak közelebb húzódni. Cattanéo d'Aigues egyetlen mozdulattal visszapa-rancsolta őket. A torékeny vállra tette a kezét, és ezt mondta:

– Nézd meg jól. Az asszony, aki rád küldte a rontást, mindjárt megjelenik itt a víz-ben. A haja...

Végighúzta kezét Amande haján, akár egy hipnotizőr. Ő pedig mondta utána, sze-me reménytelenül üres volt:

– A haja...

A férfi folytatta, apránként elérjzolva a képet:

– A szeme...

– A szeme...

– A szája...

– A szája...

Algénare térdre rogyott.

– Hagyd abba, Amande. Hagyd abba. Úgysem látsz semmit. Nem én voltam. Nem fogsz látni semmit.

Dadogott. Egyre csak hajtogatta, a földön fetrengve:

– Nem én vagyok, ugye? Ugye nem én voltam?

Amande a kezébe temette az arcát, és ezt mondta:

– Mindig is tudtam.

Azzal visszahanyatlott a székére. Heves köhögési roham fogta el. Ajkán vér buggyant, mire kinyitotta a táskáját, és elővett egy zscbkendőt.

Most már az asszonyok is felálltak, és körbefogták a lányt, aki éppen a tagadásával leplezte le magát. Úgy tűnt, hogy Cattanéo d'Aigues semmit nem hallott. Kihúzta a konyhakredenc egyik fiókját, kiválasztott belőle egy kést, kipróbálta a hegyét, majd odanyújtotta Amande-nak.

Az bután, értetlenül nézett a férfira, mire a kuruzsló ezt mondta neki:

– Most belemélyeszted a késedet a vízbe, oda, ahol a képet láttad. Egészen mélyre hatolsz vele, akkor is, ha a víz ellenáll, akkor is, ha felsikolt...

Némi gondolkodás után hozzátette:

– Akkor is, ha vérzik.

– Meggyógyulok?

– Igen – válaszolta a férfi.

Amande felállt. Megkérdezte:

– Ő pedig meghal?

Alig lehetett hallani a hangját.

– Igen – válaszolta a férfi.

Algénare inkább üvöltötte, mint kiáltotta:

– Nem akarom, hogy megölj.

Amande az üst fölé hajolt, és a vízbe meredt. Ez a víz, amely mindjárt sikoltani fog, ellenáll, és vérzik, szörnyű rémülettel töltötte el, olyannal, akárha élő asszony lett volna, vagy még annál is szörnyűbbel. Haragudott Cattanéo d'Aigues-re, amiért azzal, hogy előre figyelmeztette, megakadályozta, hogy cselekedjék. Az ember anélkül cse-lekszik, hogy tudná, mit idéz elő a tetteivel, éppen azért cselekszik, hogy megtudja. Gyakran mondogatta magának, hogy megöli Humbert-t, ha az elhagyja. De nem hagyta el. Senki sem hagyta el. Nem tudott neheztelni erre a lányra, amiért a halálát kívánta; Algénare helyében ő is így tett volna. Nem neheztelhetett rá, hiszen őt senki

sem szerette. Humbert nem őt szerette. Legszívesebben felkacagott volna: hát miféle lány ez, miféle boszorkány, aki még arra sem képes, hogy szerelmet gyújtson egy férfin? Megpróbálta elképzelni a rontást, amit Algénare küldött rá, a megbabonázás, a szemmel verés fortélyait. Hasztalan. Ezek között az asszonyok között, akik szánták, akik azt hitték magukról, hogy miközben szánják, természetesen viselkednek vele szemben, volt mégis egy, aki irigyelte, eléggé irigyelte ahhoz, hogy a halálát kívánja. Boldogsága útjában volt valakinek: akkor hát ő boldog volt, és diadalmasan nézte, ahogy a másik a földön fetreng.

A víz józanító zümmögése eltelítette a fülét, és összekeveredett benne az érveréssel; nem is hitte volna, hogy még ennyi vér van a testében. Ismét emlékek gyűltek föl benne, gyerekkora legmélyéről, akár egy távoli országból, ahova nem tér vissza többé; tiszta, metsző képek, szinte már abszurdak azáltal, hogy immár semmihez sem kapcsolódnak: egy nyúl, amit meg kellett olnie a konyhában a vasárnapi ebédhez; az anyja rákiabált, hogy csinálja már, de nem mert felhasítani a bundáját, hiszen élt, ültakozott, minden porcikájában benne lüktetett az élete, és erre ő egyáltalán nem számított; iszonyú volt. Aztán egyszer egy napon, még gyermeknek számított szinte, szolgálónak küldték egy asszonyhoz, aki éhezett, legyöngítette, verte. Nem akart tovább szolgálni; megpróbálta levágni a hüvelykujját, hogy ne dolgoztathassák többé; ömlött belőle a vér, nem tudta elállítani. Akkor a szájába vette a kezét, és szívta a vért; a szája megtelt vele. Erőlködve lenyelte. Ha most a víz megtelik vérrrel itt a mosogatófazékban, tűnődött, marad-e még bármi tiszta, áttetsző, iható ezen a világon? Megszólt:

– Szomjas vagyok!

Senki sem hallotta. Fulladozott; a kés kicsúszott a kezéből. Amikor az asszonyok látták, hogy mindjárt elalél, odasereglettek.

Cattanéo d'Aigues belebújt a kabátjába. Nem sok gyengédség tellett tőle. Amande halála, melyet immár törvényszerűvé tesz a kapott bizonyosság, keserves a hozzátartozói, kegyetlen a szeretője számára, legalábbis az első néhány órában, de talán nem hátrányos a gyermek szempontjából, hiszen megszabadul egy hasznavehetetlen anyától, akit, mivel úgysem ismerte, nem kell megsiratnia; az ő számára azonban e halál közömbös volt. Úgy érezte, becsaprák. Amikor figyelmeztette Amande-ot, hogy a víz esetleg vérzik majd, csak az ilyenkor szokásos formulát használta; jöllehet gyakran vezetett le hasonló rítusokat, melyeket egyébként hatékonynak ítélte, vért egyetlenegyszer sem látott. A megbabonázott személy legfeljebb ellenállásba ütözött, vagy sikolyt hallott. Egy pillanatig sem kételkedett abban, hogy a varázslat teljes egészében létrejön, és miként a tudós is újra meg újra belefog az eleddig sikertelen kísérletbe, ő is megszállottan igyekezett betegről betegre járva bábáskodni a csoda születésénél. Nehzelt Amande-ra, amiért nem játszott jobban a kezére, hiszen a körülményeket különlegesen kedvezővé tette az, hogy a megrontója jelen volt. Ez a világos észjárású parasztember, akit kizárólag a tények érdekeltek, ördögűzésreceptjeibe a materialista orvos lelkét keverte, ahogy egyes tudós professzorok is pácienseik betegágánál csodaváró énjüket veszik elő.

Keresztülment a szobán; szeme megakadt Algénare-on, aki magába roskadt a piros kőpadlón; sírni nem sírt, de torkából zokogásszerű hangok törtek elő. A férfi megkérdezte:

– Szóval te küldted rá a rontást?

Most már csak ez az asszony érdekelte. Az tovább hallgatott; a férfi elősorolta neki a megbabonázás különféle módszereit, a keresztűszúrt marhaszívet, a küszöb alá rej-

tett citromot, az elégetett körömrészleket. Algénare minden mondatra vadul meg-
rázta a fejét; végül ezt mondta:

– Nem... nem... Csak erősen akartam... Egyszerűen csak akartam...

A férfiban tisztelet támadt iránta, már-már csodálat, ahogy az ember az ellenfelét
is csodálni képes, ha felfedezi az erejét.

– Akkor te nagyon erős vagy.

Azzal kiment. Algénare fejében elmosódott képek követték egymást; eszébe jutott
egy fasiszta razzia, amely apja házában érte; megverték; a földre kuporodva várta,
hogy a férfiak ostroma elvonuljon. Azon tűnődött, hogy ezek az asszonyok mire vár-
nak, miért nem verik meg, miért nem úzik el. Humbert megöli vajon? Felnézett.
Humbert az egyik sarokban sírdogált. Algénare türelmetlenül várta, hogy záporoz-
zanak már a szitkok: a levegő sűrű volt, vibrált, telve kiáltásokkal és szavakkal, melyek
nem neki szóltak. Hiszen ez a zaj nem érhetett el hozzá; ez a zaj voltaképpen csend
volt.

Felegyenesedett. Az asszonyok az ájult Amande körül sürgölődtek. Kabátja lecsú-
szott a válláról; mezítelen teste vékonyan, fehéren és simán, mint a mag, amely feltá-
rulkozik a gyümölcs húsa és héja alatt, egyszerre zárta magába és mutatta meg a halált,
akár a szentségtartó. Hátrahajtott feje a szék támlájára nehezedett; Algénare nem lát-
hatta az arcát. Kíváncsiságtól, talán valami jóvátehetetlen halvány reményétől hajva
előredőlt, és kezét automatikusan az egyik asszony vállára ejtette, mire az sikoltva hát-
rafordult. A gyerek anyja volt. Hátrahökölt, és alázatosan ezt mormogta:

– A fiam nem ártott neked.

És zsebkendőjével megpróbálta eltakarni a gyermek kicsi arcát. Algénare most ér-
tette meg, hogy valami megváltozott, hogy elrémiszti magától ezeket az asszonyokat.
Nem csodálkozott, és diadalt sem érzett: ezek az emberek most részeivé váltak egy
olyan körforgásnak, amelyben a rendkívüliből rendkívüli következik, logikusan, akár
a lázalmok geometriájában. Fizikai megkönnyebbulésében azt mondta magának,
hogy most már nem verik meg, hogy hagyják elmenni, sőt kívánják is, hogy távozzék.
A zsalukon befutyuló szél eszébe juttatta, hogy kint fázni fog; bizonytalanul körbenéz-
zett a szobában, majd megszólalt:

– A vállkendőm...

Az asszonyok tekintete végigpásztázta a szobát. A kendő rojtjai a földet érték; ami-
kor ideérkezett, annak a széknek a támlájára tette le, amelyiken most Amande ült.
Valaki felemelte a fejet, mely elhagyta magát, gyermeki öntudatlansággal billent egyik
oldalról a másikra. Humbert kihúzta alóla a kendőt; az ellenállt, nyilván valami lát-
hatatlan érdesség tartóztatta fel; és a lassúság, mellyel előhúzta, nem várt, szinte már
elviselhetetlen jelentőséget adott ennek az olyannyira egyszerű mozdulatnak, melyet,
ha nem tart ilyen soká, senki nem vett volna észre. Humbert összehajtogatta a négy-
szögletű ruhadarabot, módszeresen, mintha érdemes volna, majd odanyújtotta Algé-
nare-nak. Tekintetük keresztezte egymást; Humbert-ében nem volt harag, még csak
csodálkozás sem, semmi más, mint az az üresség, ami a szerencsétlenségbe való bele-
nyugvásunk kifejezése.

Most foszlottak szerte utolsó szerelmes reménységei, melyek éppolyan erőteljesek
voltak, mint amilyen öntudatlanok, és még csak azzal sem vádolhatta őket, hogy kép-
telenek lettek volna; érezte, hogy ő nem tartozhat ehhez a férfihoz, és hogy kétsége-
lenül soha nem fog tartozni egyetlen másikhoz sem. A félelem, akárcsak a gyűlölet
lehetősége, megolte a szerelem lehetőségét. Most, hogy egy döntőnek ítélt próba foly-

tán lelepleződött benne a rontás misztikus hatalma, ezek az emberek nem háborodnak fel többé azokon a boszorkányságokon, melyeket feltételezésük szerint elkövetett, sem pedig azokon, amiket ezentúl követ majd el; most mindannyiukban, bár nem mondták ki, felsejlettek azok az előjelek, melyeket annak idején figyelemre se méltattak, vagy amelyek, noha a tudatukig nem jutottak el, nyugtalanították őket: Algénare higgadt magabiztossága a vadállatok előtt, a környezetében keletkező sajátságos zörejek, de még a pupilláján lévő parányi folt is. Végül az is felderengett bennük, hogy egy rábizott gyerek egyszer csak meghalt. A boszorkányüldözések és máglyák szinte elfeledett, de a friss élményeikben újraéledő emléke, a haláltusában vergődő boszorkányok látványának emléke szánalmat keltett bennük, mely összekeveredett a rettegéssel, amit Algénare iránt éreztek, és már-már félelemteljes tiszteletté változott. A világ rendezettségéről való homályos elképzelésük beláttatta velük, hogy igenis vannak, akik különböznek a többiektől, még ha cselekedeteik botrányosak is az ész és olykor a szív mércéjével mérve. A Teremtőbe vetett hitük, az akaratában való megnyugvásuk még a boszorkányok létének szükségességét is igazolta a szemükben. Ezt az egyébként homályos gondolatot e katolikus parasztok egy szépséges jelképpel fejezték ki, miszerint a mise áldozata nem teljesezhetne be, ha nem ólálkodik a templom körül az ősi ellenség, az ősi vádló egy szolgálja, végső fokon Isten régi famulusának egy szolgálja. És miután magától értetődően a papságra ruházták a rendező szerepét ezen a szellemvilágon, mely háttere és lenyomata a valódinak, feltételezték, hogy az év bizonyos napjain a pap olyan jellel jelöli meg a keresztlőre vitt gyermekeket, mely fájdalmas, ám egyúttal nélkülözhetetlen szolgálatra jelöli ki, a gonosz kis szolgálójának posztjára.

Algénare fázósan beleburkolózott a kendőjébe, mintha az utca hidege máris várta volna. Senki nem szólt egy szót sem: Amande egyre szaggatottabban sípoló lélegzetét is hallani lehetett, és ez a zöreje, ez a mezítelen kebel alatt lüktető állati erőfeszítés, a rázkódások, a belső pusztulás megannyi tünete olyan volt, akár a halál mechanikus arca. Algénare összetűzte magán a vállkendőt, és megindult az ajtó felé; mindenki némán figyelte, ahogy az ajtószárny becsukódik mögötte.

A vakok óvatosságával botorkált le a kivilágítatlan lépcsőkön. Legalul, az egyik beszőgellésben gyertyacsonk égett: egy macska, amely ismerte, odadörgölözött a lábához, remélve, hogy talán megsimogatja. Algénare lehajolt; a macska ártatlansága egy pillanatra összetalálkozott tulajdon zavaros ártatlanságával. Egy pillanatig sem kételkedett abban, hogy megölte azt a lányt, amikor a halálát kívánta; nem kételkedett, hiszen senki sem kételkedett benne. Ennek a különös hatalomnak a bizonyossága ugyanakkor megszabadította a szokványos bűnök okozta lelkiismeret-furdalástól, és a felelőtlenség érzésével ajándékozta meg, amely nem felmentés volt, hanem onigazolás. Akiben erő lakozik, az létének értelméről mond le, ha nem válik az erő eszközévé. Mivel soha nem hallott arról, hogy a boszorkányok szégyenkezzenek, már most, szerepével azonosulva, kiirtotta magából a szégyen csíráját. Noha Amande kedves volt a szívének, és annál is inkább szerette, mivel egyre jobban irigykedett rá, hiszen bizonyos értelemben egybeforrott vele, addig képzelte magát a helyébe, míg hirtelen már nem sajnálta többé: a sorsrontók ugyanis nem szánják az áldozatukat. Annak bizonyossága, hogy Humbert soha nem fog mást érezni iránta, mint iszonyatot, annál is inkább, mivel így leplezi majd magában az Amande halála miatti titkos megkönnyebbulését, ez az egyedül kézzelfogható, pontos, idegen test módjára egész súlyával beléható bizonyosság megfosztotta Algénare-t attól, hogy gyilkos kívánságának – mely számára azonos volt a tettel – élvezze jutalmát. Elfeledvén, hogy örült kívánsága a leg-

egyszerűbb, így minden bizonnyal a leginkább megmagyarázható ösztönben gyökerезik, végül már céltalannak tartotta azt, mivel az események során haszontalannak bizonyult. Az, hogy nem tudott hasznot húzni belőle, nemcsak a büntudatától szabadította meg, de attól a gyanútól is, hogy ehhez a halálhoz rejtett érdeke fűződne, mint-ha a cselekedete amiatt, hogy céltalan volt, vagy hogy nem látta hasznát, titokzatossá, sőt nemessé vált volna.

Az asszonyok, akik mögötte távoztak, félrehúzódtak, nehogy hozzáérjenek a küszöbön; hallotta, amint azt motyogják, hogy Amande nem éri meg a reggelt. Majd elhaladtak mellette ezek az árnyak, magába szívta őket a sötét. Esett. Algénare szorosabbra húzta magán a kendőt, és megindult a kavicsos, szűk kis utcán. Miközben gyalogolt, képek ötlöttek fel benne.

Nem az a fajta volt, akinek gondolatok jutnak az eszébe. Fejében nem gondolatok követték egymást, hanem képeket látott, egyiket a másik után: egy mosoda lehajló eresze arra emlékeztette, hogy Toussainte megkérte, menjen el másnap, segítsen a nagymosásban; most már nem kell elmennie, nem várják többé. Hirtelen örömmel azt mondta magának, hogy vége a szomszédoknak tett apró szolgálatoknak, nem darál este több kávé, nem gyújt be nekik reggel. És vége a cseverészéseknek is a fiatalemberekkel a gázlámpák halvány fénye alatt, vége a bálóknak is a lampionok harsány vorosében és a tavaszi estéknek a fonóban. Egyedül volt. Ez a hatalom, amit neki tulajdonítottak, és amit immár ő is tulajdonított saját magának, a régi varázslók varázskörét juttatta eszébe, mely elszigeteli, de egyszersmind meg is védi őket. Ahogy a legendák királya körül minden arannyá változott, úgy körülötte ezentúl minden rémületté változik. Csakhogy mégsem volt egyedül. Érezte, hogy az úr erős, bár láthatatlan kötelékeivel azok közösségéhez köti, akiket üldöznek, megtörnek, de egyúttal tisztelnek is, a sorsrontók szétszórt testvériségéhez, a vajákosokhoz, a falusi boszorkányokhoz. Ez a lány, aki soha semmit nem kapott sem az élettől, sem pedig önmagától, megtapasztalta ezt a bensejéből, tulajdon szervei közül előtoró felindultságot, akárcsak azok, akik most fedezik fel a szerelmet, vagy akik a dicsőséget hajszolják; valami ismeretlen, valami, ami mássá tette, szabadult föl benne. Kész, kimeríthetetlenul gazdag személyiség lépett a helyébe, amelyhez immár haláláig alkalmazkodni próbál majd.

Megállt egy pocsolya mellett, mely a legutóbbi zápor után maradt, lehajolt egy kivilágított ablak előtt, és megpillantotta az arcát. Váratlan kacaj szakadt fel belőle. Nevetett, önmagát is meglepte ez a nevetés, vad volt, rosszindulatú, amely minden másnál jobban meggyőzte afelől, hogy megváltozott, vagyis hogy önmagára talált. Nem csupán a szívében változott meg, a világ lett más: az udvarban felejtett seprű, az ingvallába szúrt tű, az istálló falán áthallatszó kecskemekegés már nem a hétköznapi élet megszokott, súlytalan tevékenységeire emlékeztette, hanem a varázslás, a boszorkányjé rítusaira; és amikor hátravetette a fejét, hogy mélyebben szippantsa be az éjjeli levegőt, a csillagok nagy, remegő ákombákomjai a boszorkányok ábécéjének óriási betűit rajzolták eléje.